

Slægtshistorisk forening for Viborg og Omegn

Noter vedr. Stokhuset

Stokhuset hørte under Københavns Kommandant.

Med *Slaveriet* menes sædvanligvis *Københavns Stokhus*, som fungerede som fængsel fra 1670 til ca. 1860 og som lå på hjørnet af Stokhusgade og Østervoldgade. Oprindeligt var stokhuset beregnet på militære fanger, men blev i 1741 omdannet til en egentlig straffeanstalt for udståelse af slaveri (dvs. tvangsarbejde) og fæstningsarbejde. Også i forhold til de militære fæstninger blev der udsat fæstningsslaver.

Kilderne:

På Landsarkivet i København findes en række fangefortegnelser (slaveruller, slaveprotokoller, stambøger, stamlistor m.fl.) fra 1741-1860.

Der findes også bevaret en række fangesager (1741-1857) fordelt på ærlige og uærlige (strøget til kagen) fanger.

Sagerne ligger på nr., der svarer til nr. i fangefortegnelserne. Så man skal starte med at finde nr. i fangefortegnelserne.

Fangefortegnelserne kan bestilles via Daisy.

Arkiverne findes på Landsarkivet Sjælland, men der findes også ældre arkivalier vedr. Københavns Stokhus på Rigsarkivet.

Stokhuset

I 1803 blev tilstandene beskrevet således:

Stokhuset var så hård en straf og ansås for så skadelig for forbrydernes moral, at kun de der ikke stod til nogen forbedring burde hensættes der.

Slavernes indelukke var i en forfærdelig tilstand. Luften var forpestet af de mange menneskers indelukning i et lille rum, usunde uddunstninger og alskens uhumskheder.

Lejerne bestod af urene brikse tæt ved siden af hinanden, hvor det vrimlede med utøj.

De havde intet over sig og ingenting under sig.

Hovedparten af de indsatte var de "Uærlige slaver", der altid sad på livstid og var blevet kagstrøget, mange også brændemærket.

I 1851 blev slaveristrafen helt afskaffet, men dog sådan, at de fanger, der allerede var anbragt, fortsatte deres straf.

En opgørelse fra 1824 viser, at der på den tid sad 543 slaver i Stokhuset, og 429 af dem på livstid.

Fangerne var i alderen fra 16 til over 70,

Disse tilstande førte i 1847 til, at regeringen forbød indsættelse af unge under 20 år i Stokhuset. De skulle i stedet indsættes i Tugt- og Forbedringshuset.

Stokhuset var i brug indtil 1860, hvor det blev nedlagt ved en bekendtgørelse fra Justitsministeriet. Fangerne blev derefter overført til det nybyggede fængsel i Vridsløselille.

Københavns Stokhus var oprindeligt et militært arresthus og straffeanstalt i perioden 1670-1851, som lå på hjørnet af Stokhusgade og Østervoldgade (over for Statens Museum for Kunst). Bygningerne fandtes frem til begyndelsen af 1900-tallet, hvor hele komplekset blev revet ned. Navnet "Stokhus" strammer fra en af de afstraffelsesmetoder, hvor fangens ben blev anbragt ved anklen i udskårne huller i en stok eller bjælke. Fangerne var opdelt i "ærlige" og "uærlige" fanger, idet de "uærlige" var personer, der var blevet kagstrøget. Kagstrygning var en vanærende pryglestraf, som betød, at delinkventen mistede sin ære. Sædvanligvis blev de indsatte i Stokhuset kaldt "slaver".

De uærlige slaver blev holdt under meget stramme vilkår, gik med fodlænker, gik i bestemte let genkendelige dragter, sad i de værste fangeceller osv. Og de sad altid på livstid, og det i ordets bogstaveligste forstand.

De ærlige slaver blev behandlet (efter datidens forhold) en del bedre, havde bla. mulighed for at arbejde ude i byen under afsoningen, og som det væsentlige - de havde deres ære i behold, og kunne altså efter en evt. løsladelse vende tilbage til det civile liv.

Når en uærlig slave får æresoprejsning betyder det altså, at han får sin ære igen - bliver rykket op i gruppen af ærlige slaver.